

Wiktor Czernianin

Instytut Psychologii

Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych

Uniwersytet Wrocławski

Kiriakos Chatzipentidis

Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych

Uniwersytet Wrocławski

Polska Szkoła Biblioterapii

Polish School of Bibliotherapy

Główne zagadnienia

1. Stan współczesnych badań biblioterapeutycznych; 2. Podręczniki dydaktyczno-metodologiczne biblioterapii; 3. Kierunki rozwoju biblioterapii.

Słowa kluczowe

biblioterapia w Polsce, dydaktyka biblioterapii, podręczniki biblioterapii, kierunki rozwoju biblioterapii

Main issues

1. The state of contemporary research in bibliotherapy 2. Educational and methodological textbooks in field of bibliotherapy; 3. Development trends in field of bibliotherapy.

Keywords

bibliotherapy in Poland, teaching of bibliotherapy, bibliotherapy textbooks, development trends of bibliotherapy

Biblioterapia w Polsce jest wciąż refleksją bardziej o jej potrzebie, niż teoretyczną i metodologiczną samowiedzą nauki dojrzałej, która dokonuje bilansu swych osiągnięć. Stąd, aby to zmienić, idea „Polskiej Szkoły Biblioterapii”, którą najlepiej rozumieć i tworzyć jako grupę naukowców – na bazie chlubnych polskich tradycji – z różnych ośrodków akademickich, zbliżonych do siebie pod względem podejmowanych tematów biblioterapeutycznych, przyjętych wzorów badawczych czy realizowanych metod. Nie byłaby więc instytucją formalną, ale znaczącą dla rozwoju biblioterapii w Polsce grupą uczonych świadomie realizujących określony program badawczy, solidarnych w sprawach zasadniczych i mających zaplecze instytucjonalne, dzięki któremu posiadających także grupę uczniów (studentów, magistrantów, doktorantów) z szansami na kariery w szkolnictwie wyższym lub w bibliotekach naukowych. Przy czym czasopismo naukowe „Przegląd Biblioterapeutyczny” mogłoby stać się ośrodkiem informacji, współpracy i wzajemnej kontroli uzyskiwanych wyników badawczych oraz ich kumulacji.

Aby w pełni to zrozumieć, a w konsekwencji sensownie współpracować nad programem badawczym, należy spojrzeć na biblioterapię z dwóch perspektyw. Pierwszej, określającej położenie biblioterapii w dydaktyce akademickiej, pozwalającej na pełne zrozumienie jej roli (i co równie ważne, ograniczeń), w procesie kształcenia na różnych kierunkach, odwołującej się do wyników przydatności biblioterapii jako nauki pomocniczej czy wręcz lokującej ją jako naukę autonomiczną. Drugiej, przez odwołanie się do formalnych modeli jej nauczania, umożliwiającej wniknięcie w teoretyczne podstawy biblioterapii. Zarówno przydatność biblioterapii jako nauki, jak i jej teoretyczne podstawy muszą być oglądane komplementarnie – z obu perspektyw, czyli położenia biblioterapii w dydaktyce akademickiej i formalnych modeli jej nauczania.

Zacznijmy od teoretycznych podstaw biblioterapii i konieczności rozpoczęcia prac, w ciągu najbliższych pięciu lat, nad utworzeniem trzech podręczników (lub choćby jednego z nich), tj. *Metodologii badań biblioterapeutycznych*, *Słownika polskiej biblioterapii* oraz *Podręcznika akademickiego. Biblioterapia*. Pierwszy z nich, poświęcony metodologii badań biblioterapeutycznych musiałby zawierać w swojej strukturze, o czym już wspominaliśmy¹, uporządkowanie problematyki metodologicznej, polegające na określeniu czynności badawczych jako powtarzającego się normatywnego wzorca i wzajemnie powiązanych sposobów wykonywania tych czynności prowadzących do wyników naukowych. Trzeba uznać, że kompetencje metodologiczne są ważne i musi je posiadać każdy badacz biblioterapii chcący w sposób samodzielny zaprojektować badanie empiryczne, samodzielnie je przeprowadzić oraz samodzielnie zinterpretować i uogólnić uzyskane wyniki. Ich trafność warunkować może powstanie wzorcowych rozwiązań warsztatowych, których akceptacja pozwoli na uniknięcie błędów w prowadzonych badaniach. Tak należy rozumieć uprawianie metodologii normatywnej. Wobec powyższego jest pilna konieczność opracowania metodologii badań biblioterapeutycznych, także po to, aby rozpowszechnić znajomość korzystania z wiedzy metodologicznej dotyczącej standardów prowadzenia badań biblioterapeutycznych, zwłaszcza empirycznych.

Jednakże, jak wiemy, paradoks biblioterapii polega na tym, że rodziła się ona i kształtuje do dzisiaj na pograniczach innych dyscyplin. Stąd opisując jej zakres i kierunki badań, zajmujemy się innymi naukami o tyle, o ile pomogły biblioterapii wyemancypować się i zbliżyć do autonomiczności. Na gruncie współczesnych badań biblioterapeutycznych dokonuje się proces adaptacji na potrzeby biblioterapii zarówno pojęć, jak i metod badawczych ukształtowanych w obrębie dyscyplin wiedzy ją współtworzących, a więc

¹ Czernianin W., Czernianin H., *Metodologia badań biblioterapeutycznych. Rekonesans*, „Przegląd Biblioterapeutyczny” 2013, Wrocław, s. 9.

głównie literaturoznawstwa², pedagogiki specjalnej³, psychologii⁴, bibliotekoznawstwa i medycyny⁵.

Zarówno dla biblioterapii jako nauki, jak i dla badaczy chcących ją twórczo uprawiać, tj. rozwijać tworząc nowe podstawy teoretyczne i systemy twierdzeń, jak i rozbudowywać jej instrumentarium empiryczne, np. proponując różnorakie metody i systemy interpretacyjne wyników badawczych, narzuca się najprostszy podział na metodologię: 1) szczegółową (bo dotyczącą jednej dyscypliny lub grup dyscyplin, jaką jest biblioterapia); 2) nauk empirycznych (bo biblioterapia jest nauką empiryczną); 3) metodologię normatywną (kształtującą świadomość metodologiczną badaczy biblioterapii, czyli wskazującą wzorcowe rozwiązania warsztatowe).⁶

Oczywiście, najpierw można by zacząć od opracowania wyboru prac z metodologii badań biblioterapeutycznych (i pokrewnych dyscyplin naukowych⁷), albowiem biblioterapia posługuje się wieloma metodami badania. Wobec sporej ich liczby i różnorodności trudno jest zorientować się w specyficznych właściwościach poszczególnych metod, trudno zdać sobie sprawę z ich ewentualnych zalet bądź braków. Daje się więc odczuwać potrzeba podręcznika metodologicznego, który by podawał przejrzystą ich klasyfikację i omawiał wyczerpująco dodatnie i ujemne cechy każdej z nich.

Również powstanie *Podręcznika akademickiego. Biblioterapia* jest koniecznością wręcz natychmiastową. W jego strukturze, poza bibliografią literatury biblioterapeutycznej⁸, wyróżnić trzeba będzie takie działy zasadnicze jak, np.: historia biblioterapii⁹, teoria biblioterapii¹⁰, zastosowanie biblioterapii¹¹, którego zadaniem będzie przedstawienie pogłębionej i zarazem uaktualnionej wiedzy na temat biblioterapii.

Z kolei *Słownik polskiej biblioterapii* służyłby przede wszystkim ujednoczeniu i wprowadzeniu terminologii biblioterapeutycznej, choć także potrzebom badaczy, studentów, nauczycieli w zakresie biblioterapii. Ważny zatem będzie dobór haseł i zakres wiadomości w nich przekazywanych. Miałyby bowiem służyć pomocą studiowaniu prac poświęconych zagadnieniom biblioterapeutycznym – teoretycznym, historycznym czy

² Np.: *Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa*, pod red. H. Markiewicza i J. Sławińskiego, Wyd. Literackie, Kraków 1976.

³ Np.: T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych (wydanie drugie poprawione i rozszerzone)*, Wyd. „Żak”, Warszawa 1995.

⁴ Np.: J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Wyd. PWN, Warszawa 1996.

⁵ Np.: J. Aleksandrowicz, *Literatura a zdrowie społeczeństwa*, Warszawa-Kraków 1973; W. Kozakiewicz, B. Brzózka, *Biblioteka szpitalna dla pacjenta. Poradnik*, Warszawa 1984.

⁶ Inspiracje pochodzą z książki J. Brzezińskiego, *Metodologia badań psychologicznych...*, op. cit., s. 15–17.

⁷ Np.: *Metodologia badań psychologicznych. Wybór tekstów*, redakcja naukowa J. Brzeziński, Wyd. PWN, Warszawa 2004.

⁸ Np.: E. Tomasiak, G. Kornet, *Zagadnienia pedagogiki specjalnej w literaturze. Przewodnik bibliograficzny*, Warszawa 1986; M. Czerwińska, *Niepelnosprawność i osoba niepełnosprawna w polskojęzycznej literaturze pięknej i naukowej. Bibliograficzny warsztat biblioterapeuty*, Warszawa 2002.

⁹ Np.: W. Szulc, *Biblioterapia. Powrót do źródeł*, w: „Przegląd Biblioterapeutyczny”, R.I. 2011.

¹⁰ Np.: W. Czernianin, *Teoretyczne podstawy biblioterapii*, Wyd. ATUT, Wrocław 2008.

¹¹ Np.: B. Woźniczka-Paruzel, *Biblioterapia w środowisku współzależnionych z grup rodzinnych Al.-Anon*, Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.

praktycznym, umożliwiając właściwe rozumienie pojęć stosowanych w tekstach badaczy biblioterapii i przybliżać osobliwości języka naukowego, gdyż należałoby uwzględnić pojęcia ukształtowane na gruncie dyscyplin współtworzących biblioterapię i przejętych stamtąd na jej potrzeby.

Aby tego dokonać trzeba powołać kilka zespołów, komitetów redakcyjnych do każdego podręcznika, poszukać autorów i środków na sfinansowanie publikacji. Jest to trudne, jednakże, dla dobra biblioterapii polskiej, warto podjąć taki wysiłek.